

Nové poznatky ke vzniku sgrafitové výzdoby ve vestibulu vlakového nádraží v Klatovech

TOMÁŠ ŠTUMBAUER

Klíčová slova: Klatovy — nádražní budova — sgrafita — socialistický realismus — Václav Matas — grafické návrhy

Budova vlakového nádraží v Klatovech, která byla postavena v roce 1959 podle návrhu architekta Josefa Dandy a jeho spolupracovníků,¹ zahrnuje uměleckou výzdobu v duchu takzvaného socialistického realismu.² Zčásti jde

o takřka vzorovou, třebaže velmi pozdní ukázkou tohoto stylu, jehož rozkvět v Československu se časově kryl s poměrně krátkým obdobím let 1950–1953.³ Kromě dvou reliéfních panelů osazených na průčelí nádražní budovy je

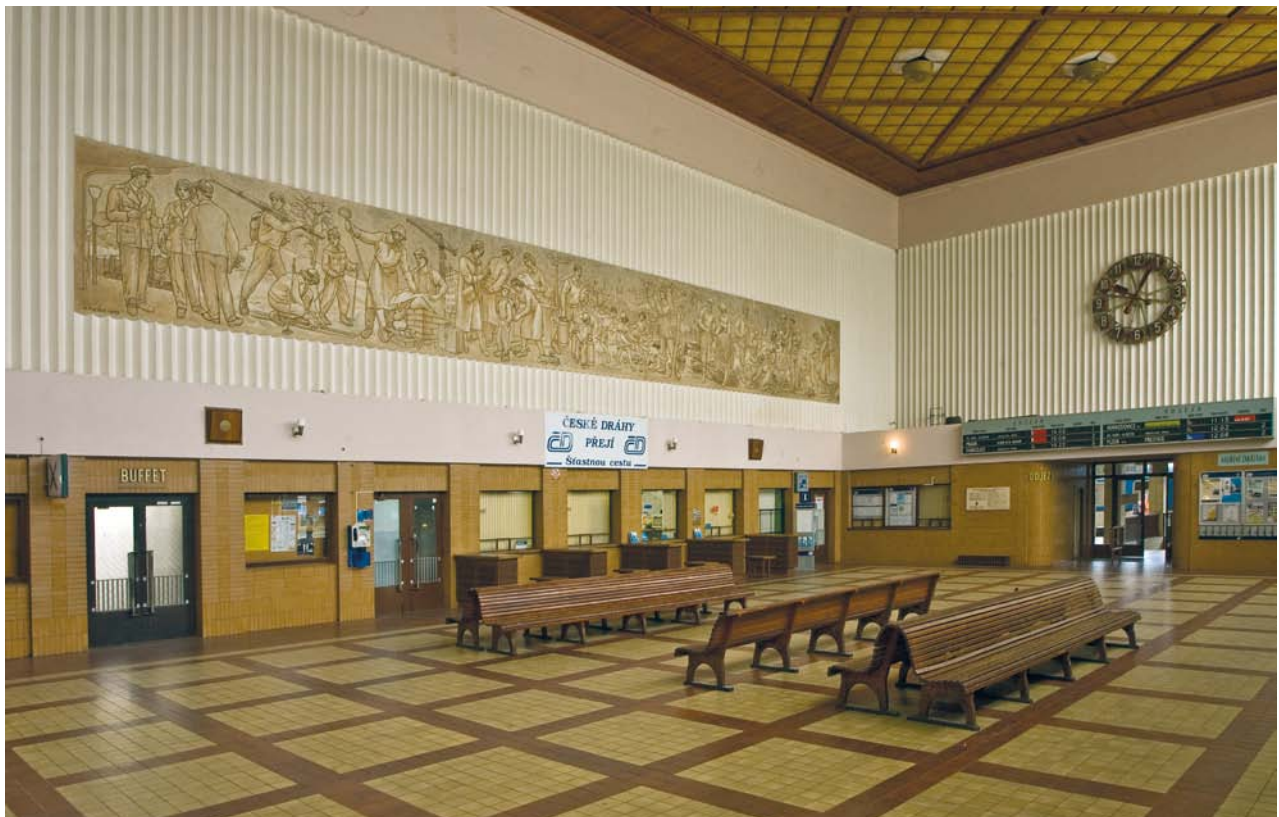
1 V nádražní hale je umístěna pamětní deska s tímto nápisem: *Stavbu nádražní budovy provedl N. P. Stavby silnic a železnic Praha podle projektu Ing. Dr. Josefa Dandy a kolektivu spolupracovníků státního ústavu dopravního projektování 1. 5. 1959. K výstavbě nového klatovského nádraží viz též FIŠER, M.: *Železniční nádraží v Klatovech*, s. 31–33. HÁJEK, K.: *Architekt Josef Danda*, s. 107–114.*

2 Socialistický realismus (zkracováno někdy také jako *sorela*, hovorově *socrel*) byl schválen roku 1932 Ústředním výborem

Komunistické strany SSSR jako oficiální umělecký směr pro literaturu, výtvarné umění a hudbu. Po 2. světové válce se rozšířil do dalších zemí sovětského bloku. Ideově vycházel z oslavy vládnoucího režimu a měl slavnostně poukazovat na jeho úspěchy.

3 Kulminace stylu je spjata s kultem osobnosti J. V. Stalina. Úpadek začal se smrtí J. V. Stalina v roce 1953 a odsouzením kultu osobnosti N. S. Chruščovem v roce 1956. Viz například HALÍK, P.: *Padesátá léta*, str. 279. PETIŠKOVÁ, T.: *Oficiální umění padesátých let*, str. 341.

Obr. 1. Klatovy, vlakové nádraží, vestibul výpravní budovy. Pohled na stěnu se sgrafitovým pásem podle návrhu od V. Matase. (Foto R. Kodera, 2012)

takto vyzdoben především její vestibul. Zde se nalézá na konzole na boční stěně plastika *Prodavačka karafiátů* v životní velikosti (karafiáty jsou symbolem Klatov). Pozornost cestujících a návštěvníků však strhává na sebe především monumentální pás figurálního sgrafita, umístěný

nad pokladnami a zabírající téměř celou šířku stěny, jež je harmonicky členěna svislými žlábkami. Takový typ výzdoby není v našich nádražních budovách zcela výjimečný. Naopak, vyskytuje se hned několikrát jako dílo vytvořené podle stejných nebo podobných výtvarných zásad.

Obr. 2. Václav Matas: Skupina železničářů. Skica zpřesňující předchozí návrh. Uhel, pauzovací papír, 24,3 × 203 cm, 1959 (?). Soukromý archiv. (Foto R. Kodera, 2012)

Obr. 3. Václav Matas: Skupina železničářů. Studijní skica. Tužka, karton, 24,3 × 122 cm, 1959 (?). Soukromý archiv. (Foto R. Kodera, 2012)

Obr. 4. Václav Matas: Skupina železničářů. Výřez z finálního návrhu pro jeho přenos na stěnu pomocí mříže. Tužka, karton, 24,5 × 206 cm, 1959 (?). Soukromý archiv. (Foto R. Kodera, 2012)

Figurální sgrafitové pásy z období socialistického realismu, oproštěné od svého původního poslání, mají dnes význam pomyslné vizuální časové kapsle s poselstvím o jedné z etap společenského vývoje v Československu. Uplatňují se někde na rozhraní toho, co v současnosti ještě vnímáme jako umění a co už jen jako pouhé řemeslo. Jsou obtěžkány svým kdysi propagandistickým účelem, přesto však spoluvytvářejí více než půl století zažitý obraz mnoha významných veřejných budov a jejich vnitřních prostorů. Již pouze z toho důvodu si zaslouží odbornou pozornost.

Cílem tohoto článku je přiblížit čtenáři vybranou uměleckou práci v Klatovech v dobovém kontextu, ale zejména se znalostí konkrétních, nejspíš vůbec poprvé publikovaných původních materiálů, vážících se k jejímu vzniku. Naproti tomu politické aspekty ovlivňující společenský vývoj v Československu padesátých let 20. století nejsou v téžisti autorova zájmu.

Sgrafito ve vestibulu klatovského nádraží, provedené v roce 1959 podle výtvarného návrhu Václava Matase (obr. 1),⁴ je ikonickým zástupcem socialistického realismu v jeho krystalické podobě. Je zajímavé, že dílo takové slohové čistoty vzniklo na samém sklonku dekády jakoby vyhrazené socialistickému realismu u nás, v roce následujícím po přelomové světové výstavě EXPO 58 v Bruselu, které se Československo zúčastnilo s velkým

úspěchem v souladu s tehdy nejnovějšími světovými trendy ve výtvarném umění. V roce zprovoznění budovy nebyl již socialistický realismus jako umělecký směr v Československu aktuální a byl nahrazován progresí oproštěnou od předchozího ideologického podtextu a orientující se především na nové technické a technologické možnosti a nové materiály v architektuře, jako byla ocel, sklo a umělé hmoty. Z výtvarného hlediska se důraz přesunul na barevnost, geometrii tvarů a užitnost umění. V architektuře jde pak o sepětí mezi hodnotami funkcionalismu a silným výtvarným účinkem, doprovázené úzkou spoluprací architektů s výtvarníky. Pro pochopení architektonické koncepce nádražní budovy v Klatovech slouží pozdější realizace architekta Josefa Dandy, zejména nádražní terminál v Chebu (1958–1962), v jehož bohaté výzdobě se již plně uplatňují zahrocené křivky

⁴ Viz signaturu vytvořenou tiskacími písmeny v levém dolním rohu pásu: V. MATAS 1959. – O akad. mal. V. Matasovi je v odborné literatuře málo informací. Narodil se v Nebíloveh u Plzně 8. 5. 1913. Zemřel v lednu 1968. Studoval u prof. J. Obrovského a V. Nechleby na AVU v Praze (1938–1940, 1946) a dále soukromě u malíře K. Keményho v Plzni. Pracoval jako filmový kreslíř. Vystavoval s *Uměleckou besedou*. Blíže viz MALÁ, A. et al.: *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2002*, 8. díl, heslo MATAS Václav, s. 122.

Obr. 5. Klatovy, vlakové nádraží, vestibul výpravní budovy. Výřez ze sgrafitového pásu podle návrhu od V. Matase zobrazující skupinu železničářů. (Foto R. Kodera, 2012)

bruselského stylu, zatímco pestrobarevné fresky a vitráže zde ohlašovaly nástup kosmického věku šedesátých let 20. století.⁵

Pro srovnání klatovského sgrafitového pásu v prostředí nádražních budov v České republice lze uvést dva příklady: jeden v Praze na Smíchově, druhý v Olomouci.

Obr. 6. Václav Matas: Skupina lyžařů. Skica zpřesňující hrubý návrh. Tužka, karton, 23,7 × 189 cm, 1959 (?). Soukromý archiv. (Foto R. Kodera, 2012)

Sgrafitový pás s názvem *Československý lid, v životě, práci a výstavbě socialismu* v hale nádraží Praha-Smíchov vznikl v letech 1952–1953 podle návrhu Richarda Wiesnera.⁶ Reprezentuje velmi dobře dobu a výtvarná schémata vrcholného socialistického realismu v Československu. Je také v odborné literatuře zatím nejčastěji

Obr. 7. Václav Matas: Skupina lyžařů. Studijní skica. Tužka, karton, 23,7 × 122 cm, 1959 (?). Soukromý archiv. (Foto R. Kodera, 2012)

Obr. 8. Václav Matas: Skupina lyžařů. Výřez z finálního návrhu pro jeho přenos na stěnu pomocí mříže. Tužka, karton, 24,5 × 206 cm, 1959 (?). Soukromý archiv. (Foto R. Kodera, 2012)

zmiňovaným představitelem interiérových monumentálních sgrafit zkoumaného typu. Olomouckou analogii tvoří sgrafitový pás ve vestibulu tamějšího nádraží s výjevem lidového hanáckého průvodu, v němž jsou zobrazeny i postavy dělníků. Toto sgrafito, jehož autorem je Wilhelm Zlamal, pochází dokonce až z roku 1960.⁷ Vyznívá jako pomyslný závěr jedné umělecké etapy. Nese v sobě znaky opouštění do té doby závazných, ideologicky podbarvených schémat. Všechna tři uvedená díla spojuje zejména výrazná monumentalita, jež byla jedním ze základních znaků socialistického realismu v umění, pokud mělo sloužit k výzdobě veřejných budov a prostranství.

Pro figurální sgrafitovou výzdobu ve slohu socialistického realismu, často ovšem uplatňovanou v kombinaci se sgrafitem v jeho ornamentální, dekorační a drobnější poloze, existují v České republice četné další analogie, zejména v sídelních aglomeracích spojených s dobovým rozmachem hornictví a těžkého průmyslu, jako byla Ostrava-Poruba, Havířov, Sokolov, Ostrov (nad Ohří), Pardubice a další. Některé z nich jsou prohlášeny za památkovou zónu (Ostrava-Poruba, Ostrov), což samo o sobě dokládá, jak se posunulo naše vnímání socialistického realismu od počáteční negace až k jeho přijetí jako významného svědka dějin hmotné kultury poválečné éry. Tomu také odpovídá větší zájem odborníků.⁸

Výzdoba nádražních hal plastikami, reliéfy, nástěnnou malbou nebo sgrafitovými pásy v době socialistického realismu byla doprovázena dalšími technikami. Jako příklad lze uvést pás barevné figurální mozaiky s pěti ikonickými postavami pracujících včetně chemika, havíře

5 HÁJEK, K., c. d., s. 88–96.

6 Richard Wiesner, akad. mal., (*1900, †1970). 1922–28 studium AVU v Praze. Člen SVÚ Mánes a *Skupiny 58*. Časté studijní pobyty v zahraničí, početné výstavy. Ovlivněn C. Manetem. Přechodně přiklon k estetice socialistického realismu. V tomto duchu pojednal těž strop vstupní haly před aulou v budově Karolina v Praze s alegoriemi vědních oborů. HLAVÁČEK, Z.: *Richard Wiesner*, s. 7–16.

7 Wilhelm Zlamal, akad. mal., (*1915, †1995). 1934–1938 studium AVU v Praze. 1939–1942 Akademie der bildenden Künste v Mnichově. Věnoval se krajinomalbě s akcentem na oblast kolem rodného Šternberku. Od impresionistického přes expresionistické vyjádření dospěl počátkem 70. let 20. století k abstrakci a později symbolismu. Věnoval se rovněž užitému umění a monumentální tvorbě. DANĚK, L. (ed.): *Příběh malířského genu – Wilhelm Zlamal, Petr Zlamal, Josef Zlamal*, s. 63–69 a d.

8 Pokud jde o region západních Čech, viz ZEMAN, L.: *Nový Ostrov*. Týž: *Architektura socialistického realismu v severozápadních Čechách*. Týž: *Sgrafita 50. let 20. století v severozápadních Čechách*, s. 91–98.

Obr. 9. Klatovy, vlakové nádraží, vestibul výpravní budovy. Výřez ze sgrafitového pásu podle návrhu od V. Matase zobrazující skupinu lyžařů. (Foto R. Kodera, 2012)

a hutníka, doplněný drážní symbolikou, v nádražní hale v Ústí nad Labem. Výtvarné vyjádření je zde i přes použitou techniku překvapivě realistické v duchu vrcholných let slohu. Jinou typickou ukázkou tvoří barevné fresky na lunetách ve vestibulu hlavního nádraží v Plzni, pocházející z poválečné rekonstrukce budovy.

Obr. 10. Václav Matas: Sadař. Hrubá skica. Uhel, karton, 24,5 × 200 cm, 1959 (?). Soukromý archiv. (Foto R. Kodera, 2012)

Sgrafitový pás v Klatovech je z hlediska stylu mnohem čistší než například výše zmíněné sgrafito v Olomouci. Stylově má k němu asi nejbližší sgrafitová výzdoba haly smíchovského nádraží v Praze. Autor klatovského díla tím, že použil poněkud zkratkovitější a lineárnější, až typizované vyjádření figur, jejich výrazů a drapérií,

Obr. 11. Václav Matas: Tančící děti a sadař. Studijní skica. Tužka, karton, 23,7 × 122 cm, 1959 (?). Soukromý archiv. (Foto R. Kodera, 2012)

Obr. 12. Václav Matas: Tančící děti a sadař. Výřez z finálního návrhu pro jeho přenos na stěnu pomocí mříže. Tužka, karton, 24,5 × 206 cm, 1959 (?). Soukromý archiv. (Foto R. Kodera, 2012)

a to ve spojení s ikonografií skladby tehdejší společnosti, dosáhl účinku určité nedramatické harmonie. Ta příznivě souzní s postfunkcionalistickou architekturou nádražní budovy a jejího interiéru, jenž má komornější charakter ve srovnání s nádražními halami v Olomouci a v Praze-Smíchově. V neposlední řadě příznivě působí i barevné tónování vrstev sgrafita v kombinaci s jejich přirozeným osvětlením přes protější prosklené průčelí budovy. Celkové ztvárnění podtrhuje radostnější stránky života v dobovém chápání, jako je zvyšující se životní úroveň, život v míru, rozšiřování výtvarných budovatelstvího úsilí a pokojné zapojení lidí do něj. To je významný rozdíl oproti pocitům napětí, fatality a urputnosti ve výrazech postav, jimiž působí sgrafito na smíchovském nádraží na hranici asociací s „*táborem nucených prací*“.⁹ Další rozdíl spočívá ve velkém důrazu především na manuální práci, jemuž se podřídila trojčetná kompozice smíchovského výjevu; každá z jeho tří částí zobrazuje jednotlivé fáze pracovního dne různých profesí. Tmavě barevné tónování a k tomu ještě jistá bachratost v pojednání figur dotváří celkovou ponuřenost výjevu v Praze na Smíchově.

Na sgrafitovém pásu olomouckého nádraží je krojovaný rozjásaný průvod orientován na moravský folklor a kolorit; sepětí rolnictva s dělnickou třídou je zde vyjádřeno poněkud uměle. Dílo doplňuje nápis s tímto veršem:

Rozkvétá kraj, má milovaná zem, když dělníci a ženci ji prací svou věncí. K dynamickému účinku napomáhají zaoblené plochy v architektuře vestibulu.¹⁰

Klatovský pás je orientován obdobně místopisně. Vyčází vysloveně z regionální tematiky a zachycuje místní realie. Je sestaven z navzájem volně propojených žánrových výjevů, spojených perspektivními pásy v pozadí. Snahou bylo zachytit Klatovsko a Pošumaví pohledem tehdejšího budovatelstvího úsilí jako kraj zaplněný výtvarnými socialistického zřízení, stavitelství a hospodářství. Akcentována je životní úroveň obyvatelstva, prezentovány jsou produkty regionálního průmyslu (například závody *Šumavan* a *KOZAK* v Klatovech),¹¹ mlékárství a zemědělství. Své místo má i mimopracovní vyžití obyvatel, organizovaná péče o děti, zdravá výživa a podobně. Třetina pásu na jeho pravé straně odkazuje na přírodní krásy Klatovska a Šumavy v pohraničí, střeženém

9 PEŇÁS, J.: *Smíchov mizerný aneb Oázka smutku* [online].

10 DAŇEK, L. (ed.), c. d., s. 68, cituje z rozhovoru s Wilhelmem Zlamalem: „*Spolupracoval jsem tehdy s architektem Šlapetou, který mi na nádraží vytvořil pro sgrafito zaoblenou plochu. Bylo to obtížné, protože původní plocha byla několikrát lomená.*“

11 SÝKOROVÁ, L. et al.: *Klatovy*, s. 444–465, a tam uvedený historicko-politický kontext města v období let 1948–1969.

Obr. 13. Klatovy, vlakové nádraží, vestibul výpravní budovy. Výřez ze sgrafitového pásu podle návrhu od V. Matase zobrazující skupinu tančících dětí a sadařem. (Foto R. Kodera, 2012)

příslušníky Pohraniční stráže. Na pozadí vidíme nezařaditelnou siluetu města Klatov s jeho věžemi a šumavské kopce.

Výjevem prochází neurčitost v pojednání ročních období: od trojice turistů ve šponovkách s lyžemi, jakoby právě nastupující na nádraží v Klatovech do vlaku směrem na lyžařský výlet do Železné Rudy v levé části pásu, přes rozkvetlé stromy ovocnářů a mechanizované žně uprostřed až po nepromokavé pláště pohraničnicků na jeho pravé straně. Kaleidoskop navzájem se prolínajících ročních období patří ke vtípu a mezi optické triky, s nimiž autoři výtvarných děl tohoto typu museli umět zacházet. Lidské oko stěží dokáže zachytit tak rozměrný pás jako celek. Při pohledu na něj si výjev proto rozkládá na dílčí logické části, zatímco prostý realismus výtvarného zpracování eliminuje dojem neskutečnosti na minimum. Spatřený mikrosvět navozuje zdání smysluplného a radostného života v šablonách socialistické ideologie a politiky.

Vedle budovatelského poselství a zobrazení ikon tehdejší společnosti, mezi které patří dvojice děvčat s pionýrskými šátky a postavy pohraničnicků, tvoří viditelný ideologický znak zobrazení pěticípá hvězda na čele kotle lokomotivy.

Klatovský sgrafitový pás představuje alegorii mírového života, strážného před cizími nepřáteli Pohraniční stráž, zahleděného do sebe a chráněného zevnitř vlastními myšlenkami a silami. Realita a významy této alegorie jsou v české společnosti snadno srozumitelné. Zajímavé srovnání se nabízí i v tomto směru s několika výjevy na sgrafitovém pásu na smíchovském nádraží. Tam lze vidět scénu ostrahy státních hranic umístěnou – na rozdíl od sgrafita v Klatovech – snad symbolicky na západní straně zobrazení.¹²

Autor článku měl možnost seznámit se v soukromé sbírce s konvolutem výtvarného materiálu od Václava Matase. Zahnuje prvotní skicy, studie jednotlivých postav a variant jejich rozmístění a rovněž finální návrhy, včetně pracovní mřížky, jež malíři sloužila k přenesení zvětšeného návrhu na stěnu ve vestibulu nádraží v Klatovech. Tuto unikátní a ucelenou dokumentaci, zejména jde-li o studium monumentálního vyjádření figurálních kompozic v malířství a uměleckém řemesle socialistického realismu, konkrétně tvoří:¹³

1. hrubá skica, základní rozmístění výjevů a figur, uhel, karton 24,5 × 200 cm;
2. zpřesnění návrhu, skica, uhel, pauzovací papír 24,3 × 203 cm;
3. zpřesnění návrhu, tužka, karton 23,7 × 189 cm;
4. studie jednotlivých postav a výjevů, tužka, karton 24,3 × 99 cm;
5. studie jednotlivých postav a výjevů, tužka, karton 23,7 × 122 cm;
6. pracovní verze finálního návrhu, tužka, pauzovací papír 24 × 91 cm;
7. finální návrh s mříží pro jeho přenos na stěnu, karton 24,5 × 206 cm.

Je velmi pravděpodobné, že Václav Matas zhotovil pro tak reprezentativní zakázku, jakou bylo sgrafito ve vestibulu nádražní budovy v Klatovech, mnohem víc skic a návrhů.

Zajímavé jsou samozřejmě varianty výjevů a rozmístění jednotlivých figur ve srovnání s provedením díla. Na prvních návrzích vidíme autorské pojetí prvků v předepsaném schématu zobrazení – nádraží, voják, svářeč, hutník, traktor, tovární komíny a další postavy a předměty dobové ikonografie, jež musela být v podobných uměleckých dílech zastoupena takřka automaticky. Posléze pak Václav Matas své skicy precizoval, což je dobře vidět například na skupině železničářů (obr. 2–5) nebo scéně s lyžaři (obr. 6–9). Až v pozdějších fázích návrhu pracoval na skupině tančících dětí a sadaře (obr. 10–13); na jejich místě měl původně být sadař s košem hojnosti, plným plodů. Postava dřevaře se sekerou přes rameno byla přeřazena jako společník v rozhovoru k vyobrazení hajného. Manipulovalo se také s polohou komína uprostřed pásu, kde nevkusně konkuroval historickému panoramatu města s věžemi. Prakticky všechny výjevy prošly během tvůrčího procesu drobnými úpravami. Svářeč s kuklou byl změněn na zedníka s nezbytnými plány na kolenou. Oproti původnímu, značně schématickému návrhu se autor zdokonalil, pokud jde o znalosti například ve výstroji příslušníků Pohraniční stráže. Ze studia finálního návrhu s přenosovou mříží vyplývá, že nejméně tři části pásu byly dodatečně, už při provádění na stěně upravovány. Tyto poslední úpravy se týkaly dvojice chlapců se sánkami ve scéně s lyžaři; jednoho z nich nahradila žena zapínající si lyže, snad proto, aby byla znázorněna úplná rodina. Dále byly dodatečně, nespíš v zájmu lepší kompozice, upravovány obě postavy vpravo ve skupině tančících dětí se sadařem. V jiné pozici je zachycen také chlapec sbírající houby v blízkosti pohraničnicků.

Veřejné zakázky na monumentální umělecká díla v duchu socialistického realismu, mezi jaké patřil i sgrafitový pás ve vestibulu nové nádražní budovy v Klatovech, se svěřovaly pouze renomovaným a zkušeným autorům. Zadání však bylo leckdy tak určující, že se mu musel autor podříditi bez ohledu na vlastní názor a invenci. Osobní politická angažovanost byla soukromou věcí výtvarníků. Naproti tomu v prostředí uměleckých svazů a práce podle plánu ve všech profesích bylo sotva možné vyhnout se tendenčním zakázkám, které měly režim oslavovat.

Tempo vzniku nových veřejných budov (nádraží, nemocnic, škol, kulturních domů) bylo v padesátých letech 20. století často velmi rychlé. V kombinaci se směrnicemi,¹⁴ které ukládaly, aby se pokud možno v každé z nich nalézalo nové umění, vedlo v některých případech k poklesu kvality. Na druhou stranu se jednalo

12 V pardubickém sídlišti *Dukla* se dochoval početný soubor figurálních sgrafitů na fasádách domů. Převládá armádní tematika. Schéma voják-pohraničnick, ozbrojený samopalem a doprovázený psem, je zastoupeno i zde jako solitér.

13 Jde o 7 podlouhlých rolí kartonu a pauzovacího papíru. Uhlivé náčrty jsou stabilizovány fixovačím prostředkem.

14 „*Politický tlak se soustředil hlavně na oblast volného umění, které dobová estetika rozdělovala na malbu, plastiku, grafiku a monumentální tvorbu, žánry měly podle vzoru sovětské ideologie přesně stanovená kritéria.*“ PETIŠKOVÁ, T., c. d., s. 346.

o zakázky, zejména máme-li na mysli monumentální umělecká díla, společensky významné a lákavé, když ne z výtvarného, tak určitě z řemeslného a technického hlediska, jejichž zvládnutí vyžadovalo maximum odborné erudice.¹⁵

Sgrafita pocházející z padesátých let minulého století, pokud se dochovala,¹⁶ jsou dnes více než půl století stará. Lidé je mohou vnímat nejen jako umění nebo umělecké řemeslo, ale třeba také jako turistickou atrakci nebo poznávací znak konkrétních veřejných míst.¹⁷ Lze předpokládat, že za dalších padesát let bude na ně většinová společnost nahlížet s daleko hlubším porozuměním a větší tolerancí. Jsou výmluvným svědkem své doby stejně jako každá jiná památka.

Prameny

Soukromý archiv, Konvolut výtvarného materiálu s návrhy sgrafitového pásu pro vestibul klatovského vlakového nádraží, Václav Matas, jinak bez sign., 1959 (?).

Literatura

- DANĚK, Ladislav (ed.): *Příběh malířského genu – Wilhelm Zlamal, Petr Zlamal, Josef Zlamal*. Olomouc, Galia, 2010.
- FIŠER, Marcel: Železniční nádraží v Klatovech, Architekt Josef Danda. *Pars pro toto*. 2005, č. 7, s. 31–33.
- FIŠER, Marcel: *Umění v Klatovech*. Klatovy, Centrum pro dějiny sochařství Horažďovice, 2011.
- HÁJEK, Karel: *Architekt Josef Danda*. Praha, České vysoké učení technické v Praze, 2007.
- HALÍK, Pavel: Padesátá léta. In *Dějiny českého výtvarného umění*. 5. díl, 1939/1958. Praha, Academia, 2005, s. 279–291.
- HLAVÁČEK, Zdeněk: *Richard Wiesner*. Praha, Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1962.
- KABÁT, Josef; STANOVSKÁ, Danuše: *Zásobník kreslených tvarů a písma – technická pomůcka pro názornou agitaci v osvětových zařízeních*. 1. díl. Praha, Výzkumný osvětový ústav v Praze, 1957.
- MALÁ, Alena et al.: *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2002*. 8. díl. Ostrava, Výtvarné centrum Chagall, 2002.
- NOVOTNÁ, Eva: Sgrafito ve službách socialistického realismu. In *Sgrafito 16.–20. století, Výzkum a restaurování*. Pardubice, Fakulta restaurování Univerzity Pardubice, 2009, s. 83–90.
- PENÁŠ, Jiří: *Smíchov mizerný aneb Oáza smutku* [online]. Praha, Lidové noviny, 22. 2. 2012, [cit. 2012-05-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.lidovky.cz/penas-smichov-mizerny-aneb-oaza-smutku>>.
- PETIŠKOVÁ, Tereza: *Československý socialistický realismus 1948–1958*. Praha, Gallery, 2002.
- PETIŠKOVÁ, Tereza: Oficiální umění padesátých let. In *Dějiny českého výtvarného umění*. 5. díl, 1939/1958. Praha, Academia, 2005, s. 341–370.
- STRAKOŠ, Martin: *Nová Ostrava a její satelity, Kapitoly z dějin architektury 30.–50. let 20. století*. Ostrava, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 2010.
- SÝKOROVÁ, Lenka et al.: *Klatovy*. Praha, Lidové noviny, 2010.
- ZEMAN, Lubomír: *Nový Ostrov, Soubor tradicionalismu 50. let 20. století*. Ostrov, Městský úřad v Ostrově, 1998.
- ZEMAN, Lubomír: *Architektura socialistického realismu v severozápadních Čechách*. Ostrava, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 2008.
- ZEMAN, Lubomír: Sgrafita 50. let 20. století v severozápadních Čechách. In *Sgrafito 16.–20. století, Výzkum a restaurování*. Pardubice, Fakulta restaurování Univerzity Pardubice, 2009, s. 91–98.

Summary

New knowledge of the origins of the sgraffiti decorating the railway station's vestibule in Klatovy

Keywords: Klatovy — railway station buildings — sgraffiti — Socialist Realism — Václav Matas — graphic designs

In 1959, the structure of Klatovy's new railway station was built up in the post-functional style. Its decorations include a monumental strip of figural sgraffiti performed in the spirit of Socialist Realism. The strip was conceived as an allegory celebrating the idealised society of enthusiast builders of the Socialist future and their peaceful and joyful life, predominantly featuring

- 15 Například Wilhelm Zlamal uvedl: „Sgrafito tak velkého formátu byla práce monumentální a pouhé její technické zvládnutí mě lákalo.“ DAŇEK, L. (ed.), c. d., s. 68.
- 16 Nedochovala se například sgrafita od Adolfa Zábranského s názvem *Na paměť osvobození*, která byla umístěna na opěrné zdi v zahradě Ledebourského paláce pod Pražským hradem (rozměry 15 × 3,5 m), a 9. květen 1945 na nádvoří Hrzánského paláce v Praze 1. Odstraněna byla v obou těchto případech během 90. let 20. století.
- 17 Jedním z efektů exteriérové i interiérové sgrafitové výzdoby může být její využití pro orientaci ve velkém prostoru nebo ve spleti sídlištní zástavby. Zajímavé je přechodné oživení symboliky domovních znamení v období socialistického realismu (sgrafitová znamení se zvířecími motivy – rak, luční kobylička a další – v rámci XIII. stavební etapy nového města Ostrova).

regional motifs from the area around Klatovy and the foothills of the Bohemian Forest range. Created by the painter Václav Matas, the artwork is of interest due to its stylistic purity. Albeit related to the schemes emblematic for the period of 1950–1953 when the Socialist Realism was culminating in Czechoslovakia, the sgraffiti were implemented as late as 1959. Comparable strips of sgraffiti adorning railway stations in Prague-Smíchov and Olomouc contain similar artistic patterns. As for the sgraffiti in the vestibule of Klatovy's railway station, a unique set of the painter's designs has been preserved.

(Translated by Karel Matásek)